

Robert Kowalak

WARTOŚĆ ZAPASÓW PRODUKTÓW GOTOWYCH WEDŁUG ZNOWELIZOWANEJ USTAWY O RACHUNKOWOŚCI A WSKAŹNIKI FINANSOWE

1. Ustalenie kosztu wytworzenia produktu

„Duża” nowelizacja ustawy o rachunkowości obowiązująca od 1 stycznia 2002 r. spowodowała zmianę podejścia do kosztu wytworzenia produktów gotowych. Problem ten reguluje artykuł 28 tejże ustawy. Zgodnie z nim, koszt wytworzenia produktu obejmuje:

- koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem,
 - uzasadnioną część kosztów pośrednio związanych z wytworzeniem produktu.
- Do kosztów bezpośrednich zalicza się:
- wartość zużytych materiałów bezpośrednich,
 - koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją,
 - inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w których znajduje się w dniu wyceny.
- Do uzasadnionej części kosztów pośrednich zalicza się:
- zmienne pośrednie koszty produkcji,
 - tę część kosztów stałych pośrednich kosztów produkcji, które odpowiadają poziomowi tych kosztów przy normalnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnych.

Jednakże, jeśli nie jest możliwe ustalenie kosztów wytworzenia produktu, jego wyceny dokonuje się według ceny sprzedaży netto takiego samego lub podobnego produktu, pomniejszonej o przeciętnie osiągany przy sprzedaży produktów zysk brutto ze sprzedaży, a w przypadku produkcji w toku – także z uwzględnieniem stopnia jego przetworzenia.

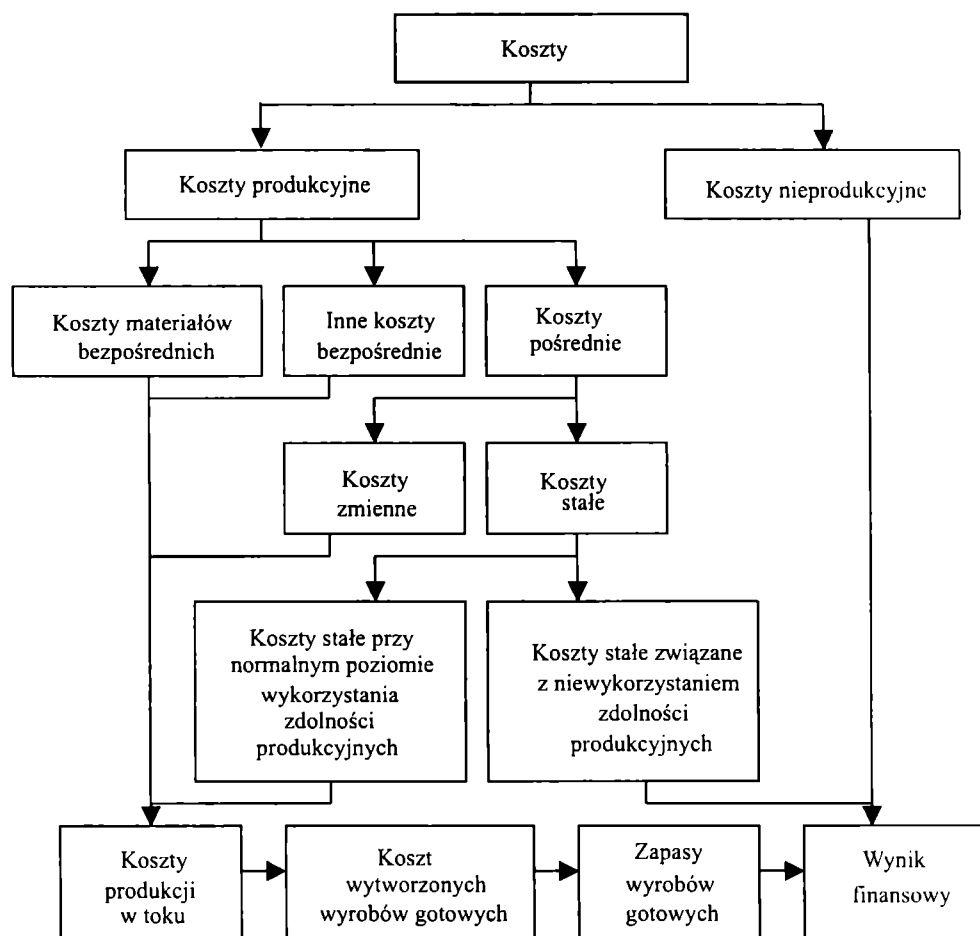
Jednocześnie, zgodnie z ustawą o rachunkowości, do kosztów wytworzenia produktu nie zalicza się kosztów:

- będących konsekwencją nie wykorzystanych zdolności produkcyjnych i strat produkcyjnych,

- ogólnego zarządu nie związanych z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w których znajduje się na dzień wyceny,
- magazynowania wyrobów gotowych i półproduktów, chyba że poniesienie tych kosztów jest niezbędne w procesie produkcji,
- kosztów sprzedaży produktów.

Zgodnie z ust. 3 art. 28 ustawy o rachunkowości koszty te wpływają na wynik finansowy okresu sprawozdawczego, w którym zostały poniesione. Sposób zaliczania kosztów do kosztów wytworzenia produktu przedstawia rys. 1.

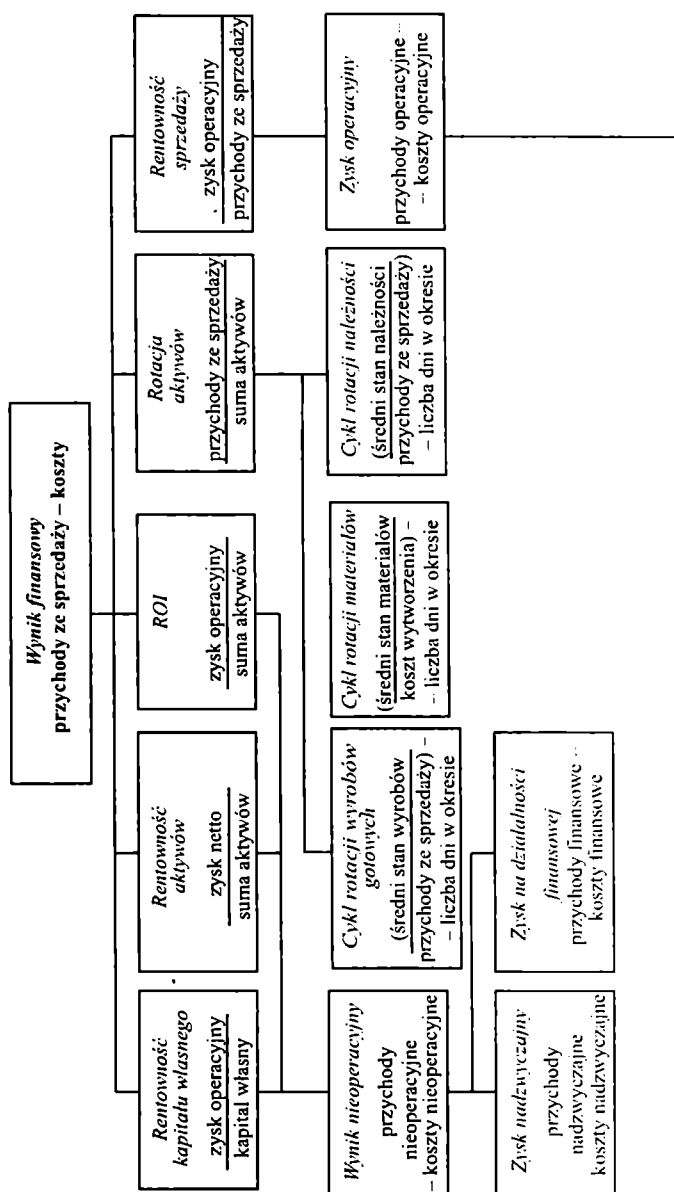
Jak wynika z rozwiązania zawartego w art. 28 ustawy o rachunkowości, wprowadzone zmiany wpłynęły na dwie podstawowe kategorie ekonomiczne, wykorzystywane w analizie finansowej, a mianowicie na:

Rys. 1. Ustalanie kosztu wytworzenia produktu

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Drury 1995, s. 243].

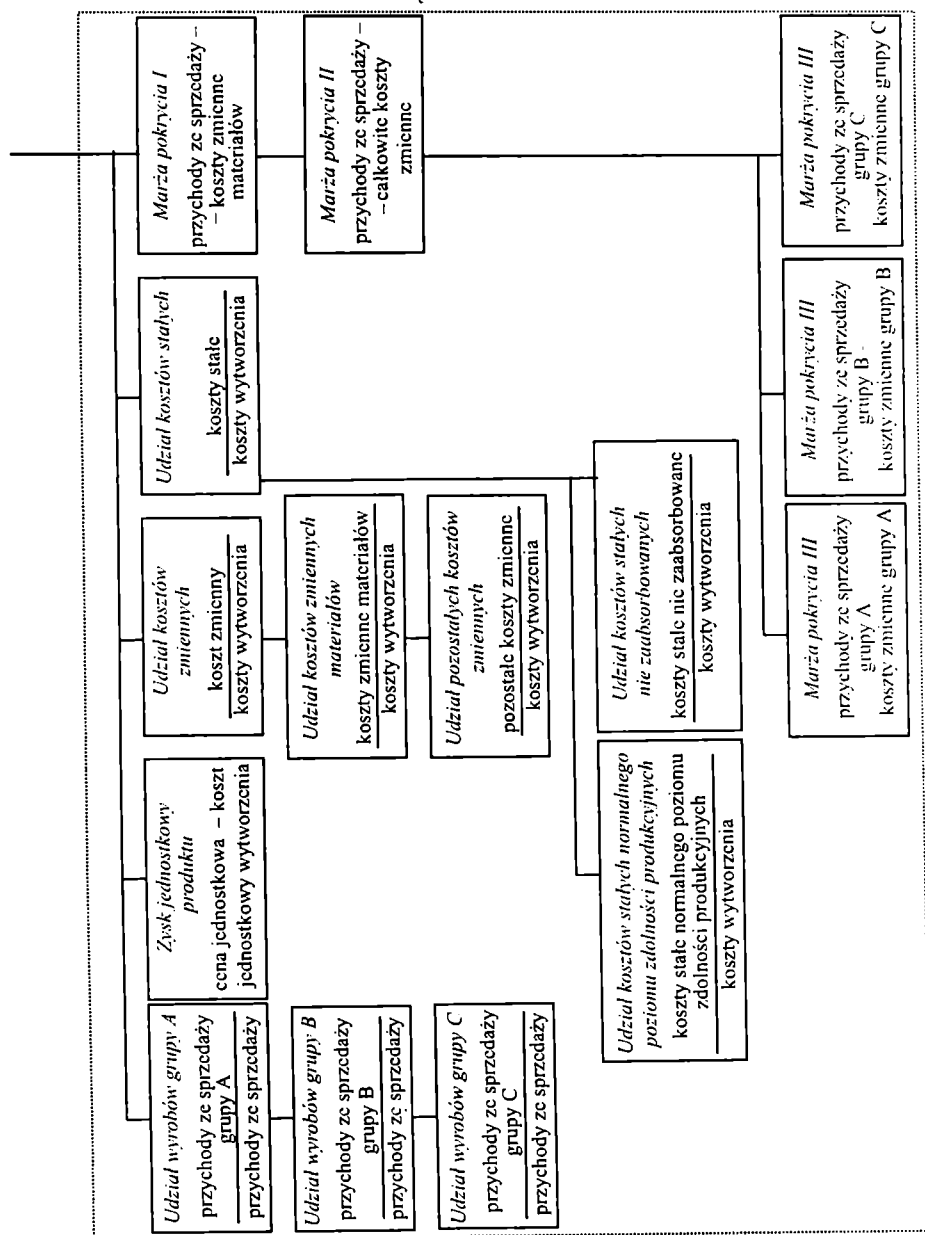
CZĘŚĆ OGÓLNA

Rys. 2. Hierarchiczna struktura wskaźników finansowych po zmianach

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Sierpińska, Niedbała 2003, s. 292].

CZĘŚĆ DODATKOWA

w ustaleniu kosztu wytworzenia produktu

- wynik finansowy,
- zapasy.

Zmiany te miały za zadanie urealnienie zarówno wartości zapasów wyrobów gotowych, jak i wysokości wyniku finansowego ze sprzedaży. Oznacza to, że wskaźniki finansowe mierzące płynność i rentowność przedstawiają wiarygodny obraz przedsiębiorstwa. Ujmowanie w wartości wyrobów gotowych przyjętych do magazynu (a więc prezentowanych w zapasach w aktywach obrotowych) kosztów stałych obejmujących nie wykorzystane moce produkcyjne powoduje, że płynność i rentowność finansowa mogą być zawyżone.

2. Wpływ kosztu wytworzenia produktu na wskaźniki finansowe

Obie kategorie, wynik finansowy i zapasy, pojawiają się w podstawowych elementach sprawozdania finansowego będących obiektem zainteresowania analityków: w bilansie, rachunku zysków i strat oraz rachunku przepływów środków pieniężnych.

Ogólnie można przyjąć, jak już wspomniano, że wprowadzone zmiany mają przeciwdziałać zawyżaniu wartości zapasów, których wysokość wpływa na wartość aktywów obrotowych bilansu. Oznacza to, że wartość wycenianych zapasów obecnie jest niższa niż przed nowelizacją. Jednocześnie wynik finansowy jest niższy, gdyż nie zaabsorbowana część kosztów stałych pośrednich produkcji znajduje swoje odzwierciedlenie w rachunku zysków i strat. Dlatego też obliczone wskaźniki finansowe, w których konstrukcji występują zapasy i wynik finansowy, ulegają zmianie pod względem wartości w stosunku do tych prezentowanych przed nowelizacją ustawy. Zatem należy w ostrożny sposób interpretować zmiany wskaźników: płynności, rentowności, obrotowości i aktywności, przed i po wprowadzeniu zmian w ustawie o rachunkowości.

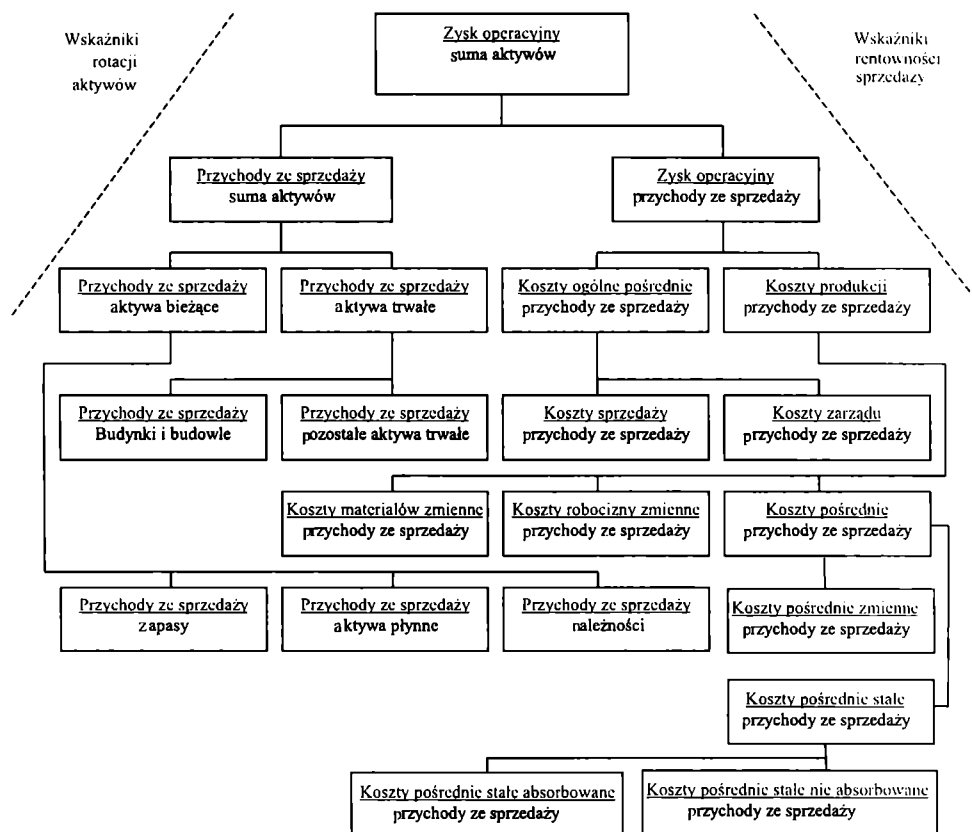
Wprowadzenie kategorii zmiennych i stałych kosztów w ramach kosztów produkcyjnych i nieprodukcyjnych pozwala na wprowadzenie do analizy wewnętrznej nowych wskaźników finansowych. Wskaźniki finansowe wykorzystujące wprowadzone zmiany w ustalaniu kosztu wytworzenia produktu przedstawia rys. 2. Obejmują one dwa obszary analizy: ogólny i szczegółowy.

Ogólny obszar obejmuje te wskaźniki finansowe, które mogą być obliczone na podstawie sprawozdania finansowego zarówno przez odbiorców wewnętrznych, jak i zewnętrznych, dokonujących oceny jednostki gospodarczej. Wskaźniki reprezentowane w części ogólnej obejmują szeroko rozumiane kryteria płynności, rentowności oraz obrotowości. Kategorie wyniku finansowego, które mogą być wykorzystane, to: zysk/strata ze sprzedaży, zysk/strata z działalności operacyjnej, zysk/strata z działalności gospodarczej, zysk/strata brutto, zysk/strata netto. Głównym celem analizy jest wykazanie wpływu nie wykorzystanych zdolności produkcyjnych na wynik finansowy prezentowany w rachunku zysków i strat. W przypadku kosztów wytworzenia sprzedanych produktów istotny jest wynik

finansowy ze sprzedaży. Nie wykorzystane zdolności produkcyjne wpływają natomiast na poziom wyniku finansowego z działalności operacyjnej.

Część szczegółowa wymaga informacji dostępnych jedynie w ramach analiz wewnętrznych. Wynika to z tego, że część danych do obliczenia wskaźników nie jest prezentowana w ogólnie dostępnych sprawozdaniach finansowych. Wskaźniki te pozwalają pogłębić ocenę, uwzględniając stopień wykorzystania zdolności produkcyjnych jednostki gospodarczej. Dlatego też może zostać rozwinięta analiza bazująca na kosztach zmiennych i kosztach stałych.

W przypadku obliczenia kosztów zmiennych możliwe jest przeprowadzenie szczegółowej analizy marży pokrycia. Może ona obejmować tylko koszty zmienne materiałów, jak i całkowite koszty zmienne, uwzględniające część kosztów zmiennych ujętych w kosztach pośrednich produkcyjnych. W ramach kosztów stałych wskaźniki finansowe mogą uwzględniać podział kosztów na:

Rys. 3. Hierarchia wskaźników finansowych rotacji aktywów i rentowności sprzedaży

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Lucey 1992, s. 405].

- koszty stałe obliczone dla normalnego poziomu wykorzystania zdolności produkcyjnych,
- koszty stałe nie zaabsorbowane (wynikające z niewykorzystania zdolności produkcyjnych).

Ukazanie wpływu ustalania kosztu wytworzenia produktu na poziom zapasów i wyniku finansowego, a zatem i wskaźników finansowych na nich bazujących, można zaprezentować również według schematu z rys. 3. Schemat ten, sporządzony przez T. Luceya, obejmuje dwa główne obszary analizy finansowej: rotację aktywów i rentowność sprzedaży.

Wskaźniki rotacji aktywów i rentowności sprzedaży dają syntetyczną informację o rentowności aktywów, będącej ważnym parametrem przy podejmowaniu decyzji przez inwestorów. W tym systemie wskaźników finansowych, koszty zmienne i koszty stałe są liczone w relacji do przychodów ze sprzedaży, ponieważ są one „łącznikiem” między wskaźnikami obrotowości i rentowności, łącząc w analizie dane o charakterze statycznym (dane bilansowe) z danymi o charakterze dynamicznym (dane wynikowe).

Podobne rozwiązania, wykorzystujące koncepcję ustalania kosztów wytworzenia produktu uwzględniającą podział kosztów na stałe i zmienne oraz jej wpływ na wartość zapasów i wynik finansowy, można znaleźć również w analizach punktowych, przystosowanych do potrzeb wewnętrznych jednostki gospodarczej. Rozwiązania uwzględniające przypisywanie punktów za wzrost lub spadek kosztów (stałych lub zmiennych) lub poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych znaleźć można w literaturze (np. [Kowalak 2003]). Systemy punktowe, łącząc zarówno miary finansowe jak i niefinansowe, pozwalają głębiej ocenić sposób zarządzania przedsiębiorstwem.

3. Podsumowanie

Podsumowując, zmiany wprowadzone w ustawie o rachunkowości w zakresie ustalania kosztów wytworzenia produktu nie tylko przybliżyły rozwiązania polskie do rozwiązań europejskich, zawartych w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (MSR 2), ale również urealniły wartość zapasów i wyniku finansowego zawartych w sprawozdaniu finansowym. Jednocześnie pozwoliły na wprowadzenie nowej jakości w tworzenie wskaźników finansowych na potrzeby wewnętrzne jednostki gospodarczej, uwzględniającej zmienność kosztów i poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych.

Literatura

- Drury C., *Rachunek kosztów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
 Kowalak R., *Ocena kondycji finansowej przedsiębiorstwa*, ODDK. Gdańsk 2003.
 Lucey T., *Management Accounting*, DP Publications Ltd, Londyn 1992.
 Sierpińska M., Niedbala B., *Controlling operacyjny w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.

STOCK VALUE OF PRODUCTS IN THE ACCOUNTACY ACT AND FINANCIAL RATIOS

Summary

Changes in the Accountancy Act related to calculating the cost of producing a product affect stock level and financial results. It means that financial ratios are based on these economic categories can show different value in relation to previous periods. Changes have caused also new possibilities for creating new ratios that could be used by analysts.

Dr Robert Kowalak jest adiunktem w Katedrze Rachunku Kosztów i Rachunkowości Doradczej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.